
ПОЛІТОЛОГІЯ

Литва Л. А.

КАПІТАЛИ ОСОБИСТОСТІ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті проаналізована проблема особистості як суб'єкта соціальної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства, капіталів особистості в нових реаліях та можливості їх застосування агентом.

Ключові слова: концепція соціального поля, габітус, символічний капітал, картина світу, суб'єкт соціальний.

Визначення інформаційного суспільства як актуальної історичної форми організації життєдіяльності соціуму ще не отримало однастайності в царині сучасних наук про суспільство, натомість однастайність поглядів дослідників щодо впливу інформаційно-комунікативних технологій та різних форм комунікацій загалом на суспільний розвиток не викликає ніяких сумнівів. Тож такою ж невизначеною у сучасній соціологічній науці постає проблема окремого суб'єкта як елемента соціальної структури цієї нової форми організації життєдіяльності соціуму.

У складній структурі суб'єктів соціального розвитку і здійснення соціальної політики безпосереднім і основним суб'єктом є людина, особистість, індивідуальність. Ще Аристотель зазначав, що головним суб'єктом політики має бути не держава, а людина. Будь-яке, навіть просте завдання соціального розвитку і соціальної політики неможливо розв'язати, якщо в його центр не буде поставлено людину, якщо не буде створено умов для самореалізації особистісного потенціалу людини. Функціонування ж соціального суб'єкта представлені розвідками класичних та сучасних концептів у дослідженнях Р. Барта, П. Бурдьє, М. Вебера, Е. Гідденса, Ж. Дерріди, М. Фуко, проте сучасність вимагає осмислення діяльності суб'єкта в нових умовах.

Тривалий час людина була не суб'єктом, а об'єктом соціальної політики. У суспільствах тоталітарного та авторитарного типу неможливо було створити умови для самореалізації сутнісних соціальних сил окремої людини. На жаль, сучасне українське суспільство ще переживає наслідки деформуючого впливу колишньої тоталітарної системи, що проявляється насамперед у гальмуванні процесів соціальної мобільності, неадекватній вартості ціни робочої сили, оплати праці, неефективному соціальному захисті, ще присутній дух одноманітності, однаковості, загальної маси, нав'язування окремій людині стандартизованої соціальної позиції, що передбачає відмову від обмежень у реалізації творчого соціального потенціалу самої людини. Реалізація незатребуваного на практиці соціального потенціалу особистості органічно пов'язана зі створенням у суспільстві різнобічних умов для забезпечення свободи різним соціальним верствам і групам населення, зокрема свободи їхнього соціального вибору як необхідної умови реалізації творчих можливостей кожного, соціальної конкуренції, зміцнення втраченої самоцінності особистості, індивідуальності, що є основою динамічного саморозвитку, саморегулювання цінностей соціального буття.

З огляду на вище зазначене завданням цієї розвідки є дослідження капіталів особистості, що забезпечують ефективність існування особистості як суб'єкта соціальної політики у реаліях функціонування основних сфер життєдіяльності українського суспільства.

До спроб інсталяції, так би мовити, у форматі 3D, специфіки життєдіяльності сучасного суспільства належить концепція знаного французького соціолога П'єра Бурдьє [3, 33-35], який у своїй *теорії соціального поля* розглядає соціальний простір, в якому функціонує людина як соціальний суб'єкт чи агент, розмежований на економічне, політичне, культурне, релігійне та інші поля. В кожному полі діють, згідно з Бурдьє, свої особливості, закономірності функціонування та розвитку, боротьба за статуси і володарювання агентів у кожному з полів. Таким чином, поле мислиться французьким дослідником як місце взаємовідносин сил та боротьби, спрямованої на трансформацію цих взаємовідносин, тож наразі кожне поле стає місцем безперервних змін.

Для Бурдьє ідея класової конфронтації залишається актуальною, і на його думку така боротьба призводить до появи сукупності полів влади, які мають свої напрями дії сили. Дослідник приходить висновку, що, на відміну від простору фізичного, в якому об'єкт може існувати безвідносно до інших локальностей, у просторі соціальному агент співвідносить, ідентифікує себе із певною позицією (тобто

реальним положенням), що набуває певного значення тільки у порівнянні з іншими позиціями соціального поля. Таким чином, структура соціального простору завжди буде ієрархізованою, а визначатися соціальний простір може за умови натуралізації (прийняття рис простору фізичного), яка викликає стійке занесення соціальних реальностей до фізичного світу [3, 47].

Як було згадано вище, соціальний простір, представлений у вигляді різноманітних полів, що, перетинаючись, утворюють стійку макромережу взаємодій чи сукупності об'єктивованих відносин сил, нав'язуються усім агентам, які входять до полів. Тож вони не можуть бути співвіднесені із намірами індивідуальних агентів або ж їхніми безпосередніми взаємодіями. Таким чином, проблема *свободи дії* людини для Бурдьє полягає не в тому, як вона може уникнути соціального тиску, а в тому, яким чином, усвідомлюючи об'єктивно існуючі обмеження, займаючи усвідомлену позицію, агент може обирати оптимальну стратегію поведінки для досягнення своїх цілей у межах соціальних полів.

Для Бурдьє важливим стало розуміння того, що для людини її позиція (реальне становище в соціальному просторі) не завжди співпадає із тим, як вона собі уявляє цю позицію (уявлення агента про своє місце в соціальному просторі в теорії соціального поля Бурдьє визначається як диспозиція), але у відповідності із такою диспозицією агент організує та змінює свій соціальний простір. І оскільки полів у соціальному просторі для агента існує стільки, скількима диспозиціями володіє агент, то сукупність диспозицій, що викликають до життя певні дії, які за деякий час утворюють систему міцних набутих орієнтацій, структур, що використовуються для забезпечення його функціонування, Бурдьє визначає поняттям *габітус*. Габітус як надіндивідуальний феномен забезпечує активну присутність минулого досвіду людини в сучасності, спадковість соціальних форм (моделей та алгоритмів сприйняття, мислення та дії), способом більш надійним, ніж усі формальні правила і всі наявнім чином сформульовані норми, надає гарантію тотожності та сталості практик соціальних агентів у часі [4, 105].

Функції габітусу стають зрозумілими тільки за умови співвіднесення соціальних умов, за яких він формувався, із соціальними умовами, за яких габітус був приведений у дію. Необхідно зазначити, що завдяки габітусу наявність минулого в індивідуальній свідомості забезпечує деяку незалежність суб'єкта від зовнішнього впливу, робить його інертним відносно до можливих різких змін соціального поля.

Практики агентів представляють собою результат адаптації габітусу до нових обставин, що постійно виникають, і є безпосередньо даним простором полів, де відбуваються соціальні дії. Такий простір, згідно з Бурдьє, є об'єктивованим та інкорпорованим продуктом практичної історії, структури і габітусу. Сама ж соціальна дія відбувається в межах полів – більш-менш автономних середовищ діяльності, наділених специфічною внутрішньою логікою.

Як згадувалось раніше, поля, що поділяють соціальний простір, ієрархічно організовані, тобто існують більш загальні, глобальні поля економічної та політичної влади, і приватні поля (які теж містять субполя) – релігії, освіти, науки, мистецтва і т.ін. Логіка функціонування такого ієрархізованого простору стає зрозумілою при осмисленні мотивації агента (тобто системи диспозицій), які спонукають його до тих чи інших дій. Для Бурдьє важливим є феномен, який виникає внаслідок діяльності соціального простору – *символічне насилля*, яке представляє собою нав'язану владою певну систему значень, ієрархію цінностей, що, з одного боку, обов'язкова для усіх, з іншого – більшістю несвідомо сприймається людьми і може використовуватись для панування над багатьма з них. Французький дослідник вводить термін «*незнання*» для визначення спотвореного, неповного, містифікованого знання, користуючись яким так звана *символічна влада* існує за співучасті людей, якими вона керує, людей, що визнають її легітимність. Натомість агент за таких умов може отримати винагороду – капітал, який Бурдьє розглядає в інноваційній інтерпретації. У теорії соціального поля дослідник виокремлює чотири основних види капіталу, якими може володіти агент:

– економічний капітал, який розуміється традиційно з часів Маркса;

– соціальний капітал, який визначає становище в соціальній ієрархії, соціальні статуси, знайомства та зв'язки агента;

– культурний капітал, що представляє собою легітимні знання, ідеї, вміння та навички, натомість рівень та структуру освіти (освітній чи академічний капітал); культурний код, що дозволяє «адекватно» сприймати твори «високої культури»; рівень володіння «престижною» (культурною) формою мови та її різновидами (лінгвістичний капітал);

– символічний капітал – престиж, визнання, авторитет, ім'я, навіть «канонізація», усе те, чим володіє людина в соціальному просторі, усе те, що їй може бути корисним.

Необхідність введення поняття «*символічний капітал*» стає зрозумілою з огляду на автономію поля символічного виробництва, яке не розглядається як детерміноване економічним або будь-яким

іншим полем. Автономія поля символічного виробництва не означає повної незалежності як від економічного, так і від інших соціальних полів, а вказує лише на наявність специфічного закону (або правил гри) в такому полі. Натомість за певних обставин значний символічний капітал може бути конвертований у капітал економічний або політичний.

З іншого боку, символічний капітал є ресурсом особистості, який символізує позицію агента в соціальному полі та ступінь його визнання з боку групи, тож доступ до нього є найбільш обмеженим з огляду на те, що він є формою капіталу, що найпростіше може бути конвертованою в інший. Саме тому в різних полях агенти ведуть запеклу боротьбу за цей вид капіталу, що уособлює вплив соціального агента на співвідношення сил у групі. У житті соціальних спільнот стратегії, спрямовані на збільшення символічного капіталу, не менш важливі, ніж стратегії, спрямовані на фізичне виживання, навіть за умов, коли вони є нерентабельними з економічної точки зору [4, 156].

Специфічна влада агентів культурного поля полягає у здатності виявити імпліцитно існуючі принципи мислення і практики, сформулювати їх та нав'язати суспільству як легітимні, тобто змусити побачити у фокусі те, що раніше було на периферії поля зору, те, що було витісненим, придушеним, і тим самим зробити такі «приховані» ресурси реально існуючими. Одна з основних ставок у символічній боротьбі – визначення кордонів того чи іншого поля, тож соціальні агенти, чие становище найбільш впливові члени спільноти визначають як зовнішнє відносно до кордонів поля, втрачають легітимне право на боротьбу в цьому соціальному полі.

Таким чином, габітус, співвідношення позицій та диспозицій агента, боротьба за символічний капітал, мовою Бурдьє стають концептами, що пояснюють механізм сприйняття як психологічного процесу пізнання оточуючого простору – виокремлення фігури з фону. Завдяки такому механізму людина сприймає і будує *картину світу* – систему уявлень про реальність, прийнятою в культурі певного соціально-історичного простору. Що розглядати як фон, а що – як основну фігуру на фоновому тлі - для індивіда не зрозуміло доти, доки йому через культурні форми не буде поданий меседж: який з об'єктів реальності є фігурою, а які утворюють тло для неї.

Картини світу формуються шляхом як пересічної, так і наукової мови, створюючи основу для сприйняття світу людиною як суб'єктом пізнання. Світогляд суб'єкта у соціально-історичному просторі конституюється завданням способом інтерпретації реальності, що постає перед людиною як самоочевидність. Саме таким спосіб деякі

дослідники називають картиною світу, що домінує в груповій і масовій свідомості у конкретному соціокультурному просторі [9, 181].

Пізнання оточуючого світу людиною не відбувається безпосередньо, за принципом прямого відображення об'єктів зовнішнього світу у свідомості суб'єкта. В якості посередника у свідомості того, хто пізнає, присутні картини світу [7]. В основу таких картин покладені як ідеї здорового глузду, так і наукові ідеї, що стали частиною сталих уявлень про світ. І найбільшу смислову рамку в картинах світу створюють базові філософські метафори і припущення, які стали істинами у певних культурах. Вони закладають основи традицій суспільства, домінуючу норму світогляду, що розмежує смисл і безглуздя, інтелект і безумство як у повсякденності, так і таких специфічних сферах пізнання, як наука, релігія, філософія. І в кожному соціокультурному просторі функціонують соціальні групи (інтелектуальні еліти), головне завдання яких полягає у тому, щоб інтерпретувати світ, в тому числі і соціальний, для усіх груп, з яких складається суспільство.

Те, що інтелектуальна еліта в певних релігійних, філософських, наукових картинах світу оголошує реальним, на якийсь час набуває онтологічного значення. Проте завжди залишається питання: *а що з проголошеного існує насправді?* І таке питання невідворотно пов'язане із іншим: *хто і яким чином буде визначати, що в світі існує, а що – ні?* Останнє питання обов'язково породжує боротьбу між групами інтелектуалів за право продукувати істинне знання про світ [9, 183].

З огляду на питання щодо довіри до проголошених елітами меседжів в українському суспільстві цікавим вважаємо дослідження рівня довіри громадян до вітчизняних політичних інститутів, проведеного Олександром Вишняком [5], до якого були залучені дані моніторингових досліджень Інституту соціології НАН України, IFES і соціологічної служби «Соціс», фірми «Юкрейніан соціолоджі сервіс» і Фонду «Демократичні ініціативи» за роки незалежності нашої держави. Як зазначає провідний український соціолог, найбільш динамічно змінюється рівень довіри до Президента України. Екстремумом у дослідженнях після проведення президентських виборів 1994 р., 1999 р., 2005 р., та 2010 р. виявився рівень довіри до новообраного чи переобраного на другий термін Президента України. Цей рівень довіри перевищував довіру до всіх інших державних та політичних інститутів. Висновок, що його робить дослідник, базується на тому, що після виборів Президента він отримує кредит довіри громадян, який не зовсім виправдовує у своїй подальшій діяльності. А тому в період між виборами частка громадян, яка довіряє

Президентові, більш чи менш стрімко знижується. Але тільки в 2005 році, після «помаранчевої революції», частка громадян, які довіряють Президентові України, становила більшість. Після виборів 1994, 1999 та 2010 рр. рівень довіри хоча і зростав, але значно менше, ніж у 2005 р. [5, 36].

Аналізуючи рівень довіри до іншого інституту – Кабінету Міністрів України – О. Вишняк зазначає, що він виявився досить залежним від коливань (змін) довіри до Президента країни. При цьому виявилось, що така залежність була характерною не тільки для періоду президентсько-парламентської форми правління в Україні (1995-2006 рр.), коли Уряд і де-юре, і де-факто формувався президентом, а й після конституційної реформи 2005-2006 рр., коли юридично він формувався парламентом. А найвищих для певних періодів показник рівня довіри до Уряду досягав після президентських виборів, а не парламентських [5, 37].

Рівень довіри до Верховної Ради України, як зазначає О. Вишняк [5, 37], залишається стабільно низьким і нижчим, ніж до Президента та Уряду. На думку дослідника, низький рівень довіри до Верховної Ради до 2005 року був зумовлений обмеженнями її повноважень. За результатами виборів вона не формувала Уряд до 2006 року, а отже не могла суттєво впливати на рішення виконавчої влади. Після 2006 р. довіра до Верховної Ради дещо підвищилась, проте наразі залишається нижчою за довіру до Президента та Уряду.

Та найнижчим рівнем довіри серед політичних інститутів володіють політичні партії як недержавний політичний інститут. Як вказує О. Вишняк [5, 38], суттєве зростання довіри до політичних партій розпочалося в Україні з 2002 р. і триває деякою мірою і дотепер, однак рівень довіри до політичних партій залишається нижчим, ніж навіть довіра до вищих органів державної влади.

Що ж стосується довіри до економічних інститутів, то ілюстративним може бути дослідження С. Петрушиної [10], яка, вивчаючи сприйняття економічних інститутів громадянами України за умов глобальної кризи, приходять висновку, що хоча світова криза суттєво погіршила умови життя переважної більшості населення України (значно скоротилися матеріальні можливості людей, збільшилося безробіття, різко знизилися гарантії зайнятості, проблемним для населення залишається повернення банківських депозитів тощо) зростання протестних настроїв не спостерігається. Більше того, песимістичні настрої щодо можливості поліпшення життя у найближчий рік врівноважуються оптимістичними очікуваннями змін на краще. Неоднозначні зміни у ставленні громадян до основних

економічних інститутів за останні роки (збереження на докризовому рівні ступеня схвальності розвитку бізнесу, зменшення позитивізму у ставленні населення до приватизації малих підприємств, пом'якшення негативізму сприйняття приватизації великих підприємств, збільшення негативного ставлення громадян до купівлі-продажу землі тощо) не дають змоги зробити узагальнюючих висновків щодо тенденцій цих змін під впливом кризи.

З точки зору динаміки соціально-економічних ідеологічних уподобань громадян України, дані [11] свідчать, що по-перше, роки економічних негараздів більше збігаються із поширенням правих (тобто ринкових) поглядів; по-друге, роки відносного пошквдження господарського життя та певного поліпшення добробуту більше збігаються із поширенням лівих (етатистських) поглядів. Тож економічні труднощі більше спонукають громадян покладатися на себе, а не на обставини та соціальний загал.

Очевидно, ані політичні, ані економічні інститути для наших громадян не несуть меседжу, що має сакральний зміст. Тож постає питання, які угруповання або ж окремі агенти впливають на формування диспозицій наших співвітчизників в умовах становлення інформаційного суспільства? На думку Д. Александрова [1], вирішальне значення у процесі формування і трансформації соціальних уявлень українців мають, по-перше, особистий досвід, по-друге, думки та досвід найближчого соціального оточення. Третє місце займають мас-медіа, які базують свій вплив на вже існуючих соціальних уявленнях, тобто, з одного боку, відтворюють сформовані соціальні уявлення, а з другого – трансформують їх. А в цілому, за останні роки високої політичної активності в масовій свідомості відбувається актуалізація і домінування здебільшого політичних уявлень, персоніфікація політичних уявлень в особистості політичного лідера, який час від часу ототожнюється не тільки з усією системою влади, а й з вектором найбільш помітних соціально-політичних та соціально-економічних перетворень.

Що ж стосується уявлень про добробут, то дослідник звертає увагу на факті зосередженості населення на соціальній значущості підприємництва і бізнесу, адже за останні роки активно реалізуються принципи приватновласницького підприємництва. Висновок, що його робить Александров, базується на думці, що віддзеркалення в масовій свідомості значущості підприємця пов'язано із низкою суперечностей, оскільки, з одного боку, виявляється високою оцінка їх соціально-політичної значущості, а з другого – низький рівень довіри загалом, зневіреність у підприємці як роботодавці. Проте, незважаючи на

суперечності, як підкреслює Александров, українці дедалі більше опосередковують свою поведінку і відтворюють комунікацію на основі норм, цінностей, принципів та поглядів, що імпліцитно притаманні соціальній групі підприємців.

Що ж стосується трансляції орієнтирів системи цінностей в цілому, то орієнтації українців на європейські цінності носять також амбівалентний характер. Як зазначає провідний вітчизняний соціолог Євген Головаха, який разом із Т.Телічко у 2010 році провів дослідження тенденцій, що існують в українському суспільстві щодо європейського вибору, що хоча Україна й має достатньо об'єктивних передумов для приєднання до ЄС, головною її проблемою на шляху євроінтеграції залишаються вкрай низькі показники порівняно з цими країнами щодо задоволення життєво важливих потреб населення, а також атмосфери невпевненості в дієздатності та ефективності нових соціальних інституцій. Іншою стороною є правовий нігілізм як меседж, що поширюється економічною та політичною елітою України, а отже, схильність до корупції, що стала вкоріненою рисою мас. Як підкреслюють дослідники, ціннісна свідомість, притаманна більшості населення України, ще й досі ґрунтується переважно на традиціоналізмі та консерватизмі радянських часів, не зазнавши суттєвих змін за роки незалежності [6].

Меседж релігійної еліти також не завжди чують наші співвітчизники. Як наголошує Любов Бевзенко [2], швидше не релігійність впливає на зміну картини життя громадян, а самі життєві обставини стають причиною звернення до релігії. Тому можна говорити не стільки про регулятивну, скільки про компенсаторну функцію релігійного меседжу – ситуація перманентної кризовості суспільства, високого рівня фрустрованості і невдоволеності громадян. Як зазначає дослідниця, ця компенсаторна дія теж до певної міри впливає на соціальну поведінку, хоча не в тих аспектах, що можна очікувати, виходячи із уявлення про справжню релігійність.

Вартим уваги з точки зору розуміння формування картини світу особистості в сучасному українському суспільстві є висновок провідного фахівця в галузі дослідження масових комунікацій Наталі Костенко [8], яка, вивчаючи смислову сегментацію вітчизняного соціуму, звертає увагу на те, що картина розподілу смислових форм у нашому суспільстві залишається втіленням соціальних структур, і в ній домінують орієнтири традиційного суспільства. Наталя Костенко наголошує, що *смисли суспільного вдосконалювання* більш значущі для соціально вразливих категорій громадян, тоді як *екзистенціальні значущості людського існування* стають привілеями благополучної

публіки. Щодо реалізації *творчих задумів і досягнення висот професійної кар'єри* (що найчастіше асоціюється з категорією смислу як особою «одухотвореною» значущістю), у дійсності, як зазначає дослідниця, витісняється на периферію смислових сфер. І тільки невелика група, переважно молодь, надає життєвий сенс *прагненню бути сучасним, освоювати складний світ нових комунікацій і технологій*.

Підсумком окреслених позицій можна вважати наступне: можливості особистості як суб'єкта соціальної політики стають більш зрозумілими з огляду на ресурси, що людина формує на власний розсуд в процесі життєдіяльності – культурний, соціальний та особливо символічний капітал сьогодні стають запорукою ефективного проектування та реалізації свободи її соціального вибору як необхідної умови реалізації творчих можливостей людини, соціальної конкуренції, зміцнення втраченої самоцінності особистості, що є основою динамічного саморозвитку. Саме активна позиція людини щодо своїх соціальних прав, контроль за ефективністю реалізації таких прав та гарантій, та, за необхідності, їх захисту в сучасному суспільстві якраз і визначає окрему особистість як суб'єкта соціальної політики

ЛІТЕРАТУРА

1. *Александров Д.* Структурні зміни в уявленнях про домінуючі соціальні групи українського суспільства // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. дек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 128-135.
2. *Бевзенко Л.* Релігійність як фактор регуляції соціальної поведінки // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. дек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 431-440.
3. *Бурдые П.* Физическое и социальное пространства: проникновение и присвоение // Социология политики; [пер. с фр. Н.А. Шматко]. – М.: Socio-Logos, 1993. – С. 33-52.
4. *Бурдые П.* Практический смысл / [пер. с фр., общ. ред. Н.А. Шматко]. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2001. – 562 с.
5. *Вишняк О.* Довіра до політичних інститутів: поняття, показники та тенденції змін // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. дек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 24-39.

6. Головаха Є. Європейський вибір України у дзеркалі громадської думки / Є. Головаха, Т. Телічко // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 90-101.
7. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – С. 133-158.
8. Костенко Н. Смысловая сегментация социума // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 254-260.
9. Отрешико Н.Б. Трансформация эпистемологических оснований социологии: субъект, метод познания, картина социального мира. – К.: Інститут социологии НАН Украины, «ВИПОЛ», 2009. – 268 с.
10. Петрушина Т. Сприйняття економічних інститутів громадянами України за умов глобальної кризи // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 165-175.
11. Резнік В. Динаміка соціально-економічних уподобань громадян України // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.ек.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 146-154.

Литва Л. А. Капиталы личности как субъекта социальной политики в информационном обществе.

Анализируется проблема личности как субъекта социальной политики в условиях развития информационного общества, капиталов личности в новых реалиях и возможности их реализации агентом.

Ключевые слова: концепция социального поля, габитус, капитал символический, картина мира, субъект социальный.

Lytva L. A. Capitals of the personality as a subject of social policy in the information society.

This article is analyzed the problem of the personality as a subject of social policy in the development of the information society, personality's capitals in the new realities and possibilities of their application agent.

Keywords: the concept of the social field, habitus, symbolic capital, world view, a social subject.